

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BSO321

Predefinert informasjon

Startdato:	09-02-2019 09:00	Termin:	2019 VÅR
Sluttdato:	23-05-2019 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave		
SIS-kode:	203 BSO321 1 H 2019 VÅR		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.: 305

Informasjon fra deltaker

Antall ord *: 9996

Egenerklæring *: Ja

Jeg bekrefter at jeg har Ja
registrert oppgavetittelen
på norsk og engelsk i
StudentWeb og vet at
denne vil stå på
vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner avtalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

BACHELOROPPGAVE

Det biologiske prinsipp – på bekostning
av barnets beste?

The biological principle – at the expense
of the best interests of the child?

Kandidatnummer: 305

Bachelor i sosialt arbeid

Fakultet for helse- og sosialvitenskap

Institutt for velferd og deltaking

23.05.2019

Antall ord: 9996

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Abstract

This bachelor thesis examines the emphasis of biology in child welfare services, and seeks to take a closer look towards in what way it can challenge the principle of the child's best. The method that has been used is literature study. The thesis is based on theory and research in the field of child welfare, developmental psychology, care orders and contact between children and biological parents. The discussion points out some of the ways the biological principle challenges the principle of the best interests of the child. The results are that the biological principle challenges the child's best in view of the fact that care orders are thought to be temporary and the biological parents opportunity to raise a case concerning the return and cancellation of the care orders. In matters of contact after a care order, the biological principle challenges the best interests of the child in that there is almost always contact between children and biological parents, and that the biological parents have the right to complain about the contact arrangement. These ways can be challenging for the child's best in terms of needs for stability and settling down in their new foster homes – which will further affect the child's development. On the other hand, in the discussion it is pointed out that the biological principle necessarily not always goes at the expense of the best interests of the child, but can also be seen as developmental support in the way that the biological parents show that they care about the child and want it back.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
1.1 Bakgrunn for valg av tema	4
1.2 Problemstilling og begrepsavklaring.....	5
1.3 Avgrensning	5
1.4 Sosialfaglig relevans.....	6
1.5 Oppgavens oppbygging.....	7
2. Metode	7
2.1 Valg av metode	7
2.2 Søk og valg av litteratur.....	8
2.4 Kilde- og metodekritikk.....	9
3. Teori og forskning på feltet	10
3.1 Utvalg av faglitteratur og forskning.....	10
3.2 Lovverk og NOU 2012: 5 som grunnlag	12
3.3 Barnevernets formål og oppgaver	12
3.4 Prinsippet om barnets beste	13
3.5 Det biologiske prinsipp	14
3.6 Mildeste effektive inngreps prinsipp	15
3.7 Prinsippet om barnets medvirkning.....	15
3.8 Kontinuitet og stabilitet	15
3.9 Tilknytningsteori	16
3.10 Omsorgsovertakelse.....	18
3.11 Samvær.....	20
4. Drøfting	22
4.1 Det biologiske prinsipp uttrykk i saker om omsorgsovertakelse	22
4.2 Det biologiske prinsipp uttrykk i saker om samvær	24
4.3 Biologisk prinsipp som begrep og identitet som argument	27
5. Oppsummering.....	29
Referanser	30

1. Innledning

I media kan man fra tid til en annen lese om at barnevernet mottar kritikk. Noe av kritikken handler om at barnevernet gjør for inngripende tiltak i familier ved at foreldre nærmest blir frastjålet omsorgen for barna sine uten tilstrekkelig grunnlag. Kritikken retter seg mot at barnevernet har for lav terskel for å overta omsorgen for barna. Samtidig kan vi lese om mennesker som i sin barndom selv var i kontakt med barnevernet, og som retter en annerledes kritikk; barnevernet kom inn for sent og gjorde ikke nok. De kritiserer barnevernet for å ha for høy terskel for å gripe inn i familier.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I en praksisperiode hvor jeg var i barneverntjenesten, tok jeg del i barnevernssaker av ulike karakter. Noen av sakene var relativt milde og preget av frivillige hjelpetiltak, mens andre saker bar et mer alvorlig og mørkere preg. Jeg bet meg spesielt fast i en sak hvor saksbehandleren vurderte om det skulle fremmes sak om omsorgsovertakelse. Sakens karakter gjorde at det ikke var åpenbart at barnet måtte plasseres umiddelbart, men utprøvde, ineffektive hjelpetiltak og generelt summen av sakens historie gjorde at det var på tide å revurdere hva som var nødvendig å gjøre. Saksbehandleren måtte tenke nytt, gjøre vurderinger og få innspill fra kolleger som også hadde vært involvert i saken. Jeg fikk være med i disse vurderingene, og la merke til at de grunnleggende prinsippene for barnevernsarbeid ble flittig brukt i diskusjonen, blant annet prinsippet om barnets beste, det biologiske prinsipp og prinsippet om mildeste effektive inngrep. Spesielt hang jeg meg opp i at det biologiske prinsippet veier tungt, og jeg satt igjen med et spørsmål om det kan tenkes at prinsippet om biologiske bånd gjør at terskelen for omsorgsovertakelser blir så høy at barn kan bli for lenge i skadelige omsorgssituasjoner.

I ettertid ble jeg opptatt av disse vurderingsprosessene og prinsippenes vektlegging – spesielt prinsippet om biologiske bånd. Jeg visste på forhånd at prinsippene veier tungt og at de skal vektlegges ulikt, men jeg klarte ikke la være og henge meg opp i spørsmålet om det biologiske prinsipp i noen saker kan gå på bekostning av barnets beste. De påfølgende dagene gjorde jeg noen søk på internett angående dette, og la merke til at det i fagfeltet var en diskusjon om det biologiske prinsipp – står prinsippet for sterkt med tanke på barnets beste?

1.2 Problemstilling og begrepsavklaring

På bakgrunn av tema har jeg formulert følgende problemstilling;

På hvilken måte kan prinsippet om biologiske bånd utfordre prinsippet om barnets beste?

Barnevernets virksomhet hviler på førende prinsipper. To av disse er prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp.

Prinsippet om barnets beste er det overordnede og fundamentale prinsippet, og er det prinsippet som skal veie tyngst. Prinsippet handler om at all virksomhet i barnevernet skal gjøres ut i fra hva som er det beste for barnet, og innebærer at barnets behov for beskyttelse og stabil omsorg tillegges større vekt enn rettighetene til foreldre (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 27-28).

Det biologiske prinsipp handler om at barn som hovedregel skal vokse opp hos og bo med sine biologiske foreldre. Båndene og relasjonen mellom barn og dets foreldre skal respekteres og vernes om, og er en egenverdi i seg selv (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 29). Barnevernets prinsipper blir videre gjort rede for i kapittel 3.

1.3 Avgrensning

Oppgaven vil avgrense seg til hvordan biologisk prinsipp kan utfordre prinsippet om barnets beste i saker om omsorgsovertakelser og samvær etter § 4-12 (Lov om barneverntjenester, 1992, heretter benevnt som barnevernloven). Plasseringer etter omsorgsovertakelser og samvær kan være så mangt, og har ulike formål og funksjoner etter hver enkelt situasjon. Plassering og samvær i akuttsaker, beredskapshjem eller i barnevernsinstitusjon reiser andre problemstillinger i vurderingen av hva som er barnets beste og hvordan biologisk prinsipp spiller inn, og oppgaven vil derfor avgrenses fra dette. Det vil heller ikke fokuseres på frivillige plasseringer og omsorgsovertakelser med plasseringer hos slekt. Videre avgrenses oppgaven fra samvær med andre enn foreldre, deriblant søsken og besteforeldre. Oppgaven avgrenses fra de overnevnte tilfellene ettersom jeg heller ønsker å gå i dybden av biologisk prinsipp uttrykk i saker om omsorgsovertakelser og samvær.

1.4 Sosialfaglig relevans

Jeg anser det å reise spørsmål rundt prinsippet om biologiske bånd i omsorgsovertakelses- og samværssaker som relevant for både faget og yrket sosialt arbeid ettersom det er et sentralt tema som sosialarbeidere i barneverntjenester over hele landet vil møte på. Hver dag åpnes det nye undersøkelser i barneverntjenestene. Til tross for at det i de fleste sakene settes inn frivillige hjelpetiltak i form av for eksempel foreldreveiledning, er det likevel en andel saker hvor det vurderes å være nødvendig at barnevernet overtar omsorgen for barnet. I 2017 var det 55 697 barn som mottok tiltak fra barnevernet, hvorav 10 169 var omsorgstiltak (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2018). Selv om omsorgstiltak er en mindre andel av totalen av barnevernstiltak, er det likevel en stor gruppe barn og familier som får livene sine drastisk endret.

Å fremme omsorgsovertakessak til fylkesnemnda er alvorlig og et slikt tiltak vil oppleves som svært inngripende for familiene som rammes. Foreldrene kan oppleve det som nedbrytende og krenkende at de blir vurdert som å ikke kunne stå for en god og trygg nok omsorg for sine egne barn. Barna vil kunne oppleve en ekstrem forandring, brudd på trygghet og kontinuitet – selv om de har levd i ustabile og skadelige omsorgssituasjoner. Det er derfor viktig at inngripende avgjørelser som angår det private familielivet baseres på bevisst bruk av solid og oppdatert kunnskap fra fagfeltet, samt faglig skjønn. I saker hvor barneverntjenester fremmer omsorgsovertakelser til fylkesnemnda, kreves det omfattende dokumentasjonsgrunnlag for hvorfor det vurderes at belastningen en omsorgsovertakelse vil gi ses på som bedre enn belastningen barnet vil oppleve dersom det fortsetter og bo hjemme. Prinsippet om biologisk bånd er derfor et sentralt tema for både det faglige, sosiale og juridiske aspektet – men ikke minst for å gjøre så etisk forsvarlige og utviklingsfremmende vurderinger overfor barna som mulig.

Jeg anser det som nødvendig å være bevisst på de grunnleggende prinsippene i barnevernet fordi de setter føringer for hvilke verdier som skal vektlegges i saker som berører de kanskje svakeste og mest utsatte i vårt samfunn, nemlig barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling.

1.5 Oppgavens oppbygging

I oppgavens kapittel 2 vil metoden som har blitt brukt presenteres. Her vil det være en gjennomgang av metode, mine søk og kilde- og metodekritikk. Videre vil det i kapittel 3 presenteres teori og forskning på feltet. Her vil det først redegjøres for hva jeg har funnet i litteratursøket og hvorfor jeg har valgt å benytte de i oppgaven. Etter dette vil oppgaven presentere teorien som er grunnlaget for drøftingen. I kapittel 4 skal problemstillingen drøftes. Her vil jeg peke ut noen måter jeg mener det biologiske prinsipp utfordre prinsippet om barnets beste i omsorgsovertakelses- og samværssaker.

2. Metode

2.1 Valg av metode

Metode er en betegnelse for fremgangsmåte og verktøy for når man skal undersøke noe og samle inn informasjon (Dalland, 2017, s. 52). Det finnes forskjellige typer metoder som kan anvendes til å belyse et spørsmål, en problemstilling eller et tema. Hvilken metode som velges, avhenger av faktorer som blant annet grunnlaget for undersøkelsen, utøverens preferanser, ressurser og tid. I utarbeidelsen av denne bacheloroppgaven har jeg valgt å benytte meg av kvalitativ metode i form av litteraturstudie. Kvalitative metoder åpner opp for at man kan gå i dybden av et tema, og baserer seg på å få tak i kunnskap som ikke lar seg måle eller beskrives med tall, som kvantitative metoder tar sikte på (Dalland, 2017, s. 52).

I litteraturstudier hentes data fra allerede eksisterende fagkunnskap, forskning og teori (Dalland, 2017, s. 207). Problemstillingen eller temaet en ønsker å finne mer ut om, blir belyst gjennom å systematisk lese og velge ut litteratur og forskning en anser som relevant. Det er flere grunner for at jeg tenker denne metoden er hensiktsmessig for å belyse min problemstilling. For det første anser jeg litteraturstudie som en god metode for oppgavens tema ettersom metoden gir mulighet til å få en bred oversikt over aktuell faglitteratur og forskning på feltet. For det andre anså jeg tiden vi hadde til disposisjon som for knapp til å kunne utføre egen forskning på en hensiktsmessig og forsvarlig måte. For det tredje så visste jeg at det fantes en del litteratur på området ettersom det er et aktuelt tema i fagfeltet. Det er delte meninger mellom anerkjente fagfolk om problemstillingen jeg ønsker å belyse, noe jeg synes er spennende og derfor ønsker og se nærmere på.

2.2 Søk og valg av litteratur

I en litteraturstudie skal en altså benytte og drøfte aktuell litteratur som belyser ens problemstilling. For at oppgaven skal ha faglighet og troverdighet må kildegrunnet beskrives og begrunnes (Dalland, 2017, s. 152). For å finne relevant litteratur for mitt valgte tema har jeg brukt ulike strategier.

På bakgrunn av tema og problemstilling, har fokuset i søken etter litteratur naturlig rettet seg mot barnevern, barnevernfaglige prinsipper, fosterhjem, omsorgsovertakelse, samvær, tilknytning og barns utvikling. Jeg har benyttet meg av faglitteratur fra studiets pensumlister i en kombinasjon med fag- og forskningsartikler, fagbøker og rapporter funnet gjennom systematiske søk.

Jeg har brukt Oria biblioteksøk, Idunn og Google Scholar som søkemotorer. Jeg anser Oria som en søkemotor som er hensiktsmessig i litteraturstudie fordi den er en felles portal for ulike kilder slik som bøker, tidsskrifter og artikler. Idunn er en publiseringsplattform for en mengde fag- og forskningstidsskrifter, deriblant fra Norges Barnevern. Ved å bruke Idunn som søkemotor fant jeg aktuelle artikler som belyser tematikken i problemstillingen min. Google Scholar er også brukt i søken etter litteratur, og søkemotoren tilbyr gjennomføring av søk i mange internasjonale akademiske tidsskriftbaser samtidig (Høgskulen på Vestlandet, u.å).

I søkene har jeg brukt forskjellige kombinasjoner av søkeordene *barnevern*, *biologisk prinsipp/biologi*, *barnets beste*, *omsorgsovertakelse*, *fosterhjem*, *samvær*, *utvikling* og *tilknytning*. På den engelskdominerende søkemotoren Google Scholar benyttet jeg ulike variasjoner og kombinasjoner av søkeordene *child welfare*, *biology*, *care order*, *foster care*, *contact*, *child and parent*, *effects of contact*, *attachement* og *development*. Grunnen til at jeg har valgt å benytte disse ordene i søken etter litteratur er fordi det er sentrale begrep i barnevernsarbeidet både på kommunalt og statlig nivå. Begrepene er vide nok til at de åpner opp for et spekter av litteratur, samtidig som de er konkrete nok til at litteraturen holdes innenfor tematikken i oppgaven.

Jeg har også benyttet meg av litteraturlistene til aktuelle og temamessig relevante bachelor- og masteroppgaver, artikler i tidsskrift og rapporter. Her så jeg etter hvilke forfattere og litteratur som er referert til – noe som gir meg en pekepinn på sentrale fagfolk og aktuell

litteratur som jeg videre gikk mer i dybden i. Dette kalles for også for snøballmetoden (Jacobsen, 2010, s. 117).

Jeg har brukt en kombinasjon av primærkilder og sekundærkilder. En primærkilde er også kalt for førstehåndskilde, og er den opprinnelige utgivelsen (Dalland, 2017, s. 162). I min oppgave vil dette eksempelvis være bruk av Bowlby (1982) og Schaffer og Emerson (1964).

Sekundærkilder kan være kilder som er avlet fra en primærkilde og som gjengir opplysningene og tolker disse (Dalland, 2017, s. 162). I denne oppgaver er eksempler på brukte sekundærkilder Bunkholdt & Kvaran (2015), NOU 2012: 5 og Boyle (2015).

2.4 Kilde- og metodekritikk

Å være kildekritisk innebærer å være bevisst i å karakterisere og vurdere den litteraturen en har funnet (Dalland, 2017, s. 158). Det er flere faktorer som må vurderes, blant annet kvalitet, aktualitet for problemstilling, utgivelsesår, forfatter og utgiver. Som nevnt over, har jeg vært kildekritisk i valg av litteratur etter hvem forfatteren er. Tematikken belyser en problemstilling som lenge har vært diskutert på forskjellige plan i feltet. Jeg har bevisst valgt å ta i bruk litteratur skrevet av anerkjente fagfolk som har lang fartstid i barnevernsfeltet. Ikke bare har de utdanninger å vise til, men de har også erfaring som bidrar til å gi dem kompetanse til å uttale seg med troverdighet.

Med et kritisk blikk på valgt forskning kan en se at noen av publiseringsdatoene ikke er av de nylige år. Dette gjelder eksempelvis forskningen gjort av Havik (2007). Fordi denne er over ti år gammel, tar jeg stilling til at det er mulig at det er annerledes i dag enn i 2007. Likevel velger jeg å benytte denne ettersom den gir illustrerende tall og en pekepinn på samværsordninger i Norge.

Som alle typer metoder har litteraturstudie både sterke og svake sider. Sterke sider ved metoden er blant annet de praktiske sidene ved at det er mulig å gjennomføre på avgrenset tid fordi en ikke samler inn egne empiriske data. En annen sterk side ved litteraturstudie er at en får en bred oversikt over hva som er gjort på feltet fra før av og får dermed en helhetsforståelse i større grad enn hva som er mulig ved bruk av andre metoder som for eksempel observasjonsmetode eller spørreundersøkelse (Dalland, 2017). Svakheter ved litteraturstudie som metode er at en ikke får samlet inn egne data, og at en derfor kanskje ikke

får data som passer optimalt til problemstillingen. I tillegg er dataene en samler inn allerede analysert av noen andre (Støren, 2013, s. 17).

3. Teori og forskning på feltet

I denne delen av oppgaven skal det redegjøres for teori og forskning jeg gjennom litteratursøk har funnet og ser på som relevant for problemstillingen. Oppgavens teoretiske perspektiv vil være preget av en kombinasjon av barnevernfaglig og utviklingspsykologisk tilnærming, samt en inkludering av gjeldende juridiske rammer. Grunnen til at disse tilnæringsmåtene er valgt er fordi jeg anser dem som aktuelle innfallsvinkler med tanke på problemstillingen og for arbeidet i barnverntjenestene.

Kapittelet er disponert på en måte som innebærer at jeg først skal presentere utvalget av teori og forskning på feltet som jeg har valgt å benytte i oppgaven. Videre skal jeg presentere barnevernets arbeid og mandat, før det ses nærmere på de barnevernfaglige prinsippene som har en sentral rolle i oppgavens drøftingsdel. Kontinuitet og stabilitet er kjernebegrep i vurderingen av hva som er barnets beste, og det vil derfor være en kortfattet gjennomgang av disse begrepene. Videre presenteres en gjennomgang av utviklingspsykologi med fokus på tilknytning i barns omsorgssituasjon. Å inkludere utviklingspsykologi i oppgaven ser jeg på som nødvendig ettersom tilknytning er kjernen i prinsippet om utviklingsstøttende tilknytning, noe som spiller en viktig rolle i diskusjonen som problemstillingen tar for seg. Ikke minst kan kunnskap fra utviklingspsykologien gi økt forståelse for barns behov innen utvikling og fungering, som videre spiller en rolle for å vurdere og ivareta barnets beste. Fordi oppgavens drøfting sikter mot hvordan det biologiske prinsipp kan utfordre prinsippet om barnets beste i saker om omsorgsovertakelser og samvær, skal det derfor også være en gjennomgang av hva omsorgsovertakelser og samvær innebærer.

3.1 Utvalg av faglitteratur og forskning

Bunkholdt og Kvaran sin fagbok «Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid» (2015) er flittig brukt gjennomgående i oppgaven. Denne boken har vært på studiets pensumliste i barnevernfaget, og gir en innføring i rammene for barneverntjenestens arbeid samt teoriene bak det. Både Bunkholdt og Kvaran er anerkjente fagfolk med lang fartstid, og jeg anser derfor kilden som pålitelig og troverdig. På samme grunnlag har jeg valgt å ta i bruk

Bunkholdts bok «Fosterhjemsarbeid: fra rekruttering til tilbakeføring» (2017), som bygger på erfaringer fra praksis og på norsk og europeisk forskning om fosterhjems plasseringer.

Haugli og Haviks «Samvær i barnevernsaker: psykologiske og juridiske vurderinger» (2010) omhandler samværssaker og gir en gjennomgang av det juridiske og psykologiske grunnlaget i vurderinger som har med samvær å gjøre. I likhet med de overnevnte forfatterne er også Haugli og Havik å anse som troverdige forfattere av faglitteratur ettersom de begge har erfaring fra feltet og har engasjert seg i barnevernfaglige og barnevernrettslige spørsmål i saker om omsorgsovertakelser, fosterhjems plasseringer og samvær.

For å forstå hva som påvirker barnets beste og dets behov er kunnskap om utvikling og tilknytning en viktig del av oppgaven. «Utviklingspsykologi» (2012) av Stephen von Tetzchner er et av de norske standardverkene om utviklingspsykologi og gir bred kunnskap om menneskers utvikling.

Bunkholdt sin fagartikkel «Det biologiske prinsipp – på vei ut av barnevernet?» (2013) blir også henvist til. Denne artikkelen ble publisert i tidsskriftet Norges barnevern i etterkant av publiseringen av NOU 2012: 5. Bunkholdt var selv en del av utvalget som utarbeidet NOU 2012: 5. Artikkelen ser på det biologiske prinsipp i barnevernet og i samfunnet generelt, og argumenterer for en nedtoning, men ikke ugyldiggjøring av det biologiske prinsipp. Artikkelen er fagfellevurdert, noe som innebærer en kvalitetssikring gjort av eksperter innen fagfeltet.

Av internasjonal faglitteratur og forskning har jeg tatt i bruk en litteraturstudie gjort av Boyle (2015) og en studie gjort av Kenrick (2009). Boyle (2015) sin studie tok for seg elleve studier som så på hvordan kontakt med biologiske foreldre påvirket fosterbarn. Kenricks (2009) studie hadde som formål å fokusere på omsorgsplasserte barns erfaring og behov under periodene hvor de hadde samvær med biologiske foreldre. Studien innebar 26 fosterbarn mellom 0 og 10 måneder, som senere ble adoptert. Barna hadde samvær med biologiske foreldre med en hyppighet fra 1 og opp til 5 ganger per uke. Begge studiene er fagfellevurdert.

Stang og Baugeruds (2018) rapport er en utredning av samvær etter omsorgsovertakelse. Jeg har valgt å benytte meg av denne rapporten som et supplement i oppgavens kildegrunnlag, og

anser den som relevant ettersom Stang og Baugerud blant annet tar sikte på å vurdere hensynet til barnets beste i samværssaker. Det var Barne- og likestillingsdepartementet som bestilte utredningen som et ledd i oppfølgingen av NOU 2016: 16 om ny barnevernlov, og jeg vurderer derfor rapporten som gyldig og pålitelig.

3.2 Lovverk og NOU 2012: 5 som grunnlag

Som hovedramme og grunnlag for oppgaven har jeg valgt å bruke barnevernloven og NOU 2012: 5 om bedre beskyttelse av barnets utvikling. Barnevernloven er valgt som grunnlag for oppgaven ettersom loven setter juridiske rammer for barnevernets virksomhet.

Barnevernsarbeid hviler på legalitetsprinsippet som handler om at ethvert tiltak skal være hjemlet i lov (Bunkholdt, 2017, s. 16). FNs konvensjon om barns rettigheter (2003) (heretter Barnekonvensjonen) vil også komme fram gjennomløpende i oppgaven, i tillegg til Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (Den europeiske menneskerettighetsdomstol [EMD], 2010). Konvensjonene er utgangspunktet for etableringen av felles etiske verdier internasjonalt, og er av betydning for utformingen av profesjonsetikk innenfor blant annet barnevern (FO, 2015, s. 5). Barnekonvensjonen «... omfatter alle barn og unge i alderen 0-18 år og dekker universelle individuelle, formelle og juridiske rettigheter, og den skal gi alle barn særskilt menneskehetsvern.» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 45).

Jeg anser NOU 2012: 5 som aktuell fordi den etter bestilling fra regjeringen utreder det biologiske prinsippets anvendelse i barnevernet. Rapporten er omfattende og den er utarbeidet av et ekspertutvalg bestående av en rekke fagfolk (NOU 2012: 5). Utredningen hadde som formål å blant annet se på dilemmaer og verdivalg knyttet til barn og foreldres motstridende interesser i barnevernssaker. I tillegg skulle utvalget se på og drøfte det biologiske prinsipp ut fra samfunnets syn på barn, barns og foreldres menneskerettigheter og samfunnsutvikling for øvrig (NOU 2012: 5, s. 11).

3.3 Barnevernets formål og oppgaver

Barnevernets ansvar og arbeidsoppgaver er regulert i barnevernloven. I barnevernloven § 1-1 står det beskrevet at lovens formål er å «... sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid.»

Barneverntjenesten har også ansvar for at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

Barnevernets arbeid handler først og fremst om å bidra til at barn og unge kan bli boende i sin

egen familie (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 18). Ved å sette inn hjelpetiltak som for eksempel råd og veiledning til foreldre, støttekontakt og besøkshjem, kan problemer og utfordringer i omsorgssituasjonen både forebygges og avhjelpes. Selv om den største andelen tiltak som settes inn er hjelpetiltak, er det i noen situasjoner nødvendig å sette inn omsorgstiltak. Omsorgstiltak innebærer å flytte barnet ut fra hjemmet, enten frivillig eller med tvang. Uansett hva som er årsaken til at det vurderes som nødvendig med en plassering, skal vurderingene skje med et utgangspunkt i hva som er det beste for barnet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 238).

Barnevernets arbeid hviler på fem prinsipper som uttrykker grunnleggende verdier i samfunnet vårt. Prinsippene er om barnets beste, biologiske bånd, mildeste effektive inngrep, om barnets medvirkning og utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp.

3.4 Prinsippet om barnets beste

Prinsippet om barnets beste er det overordnede og fundamentale prinsippet for barnevernets virksomhet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 27). Prinsippet er tungtveiende for all virksomhet som berører barn og er eksplisitt nedfelt i barnevernlovens § 4-1. At det i virksomhet som berører barn skal tas hensyn til barnets beste, er også nedfelt i andre sentrale lovverk. I Grunnloven § 104 står det at i avgjørelser og handlinger som berører barn, skal «... barnets beste være et grunnleggende hensyn.» Også i barneloven (1981, § 48) er det satt av rom for å tydeliggjøre at barnets beste skal tillegges stor vekt i avgjørelser som angår barnet. Det kommer også fram i Barnekonvensjonens (2003) artikkel 3 at i alle handlinger som vedrører barn skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Hva som er barnets beste er ikke entydig bestemt. I NOU 2012: 5 (s. 41) problematiseres begrepet:

Hva som anses som «barnets beste» er imidlertid ikke entydig gitt, og vil kunne variere med forhold som kultur og tradisjoner, religion, samfunnsforhold og også over tid. Barnets beste må videre konkretiseres opp mot det enkelte barns behov og totale livssituasjon. ... I prinsippet ligger det også at der barnets behov for omsorg og beskyttelse ikke er forenlig med foreldrenes interesser, skal barnets interesser og behov gå foran.

Barnets beste må ses ut fra den konkrete konteksten barnet befinner seg i og vurderes ut fra faglig skjønn. Barnets beste skal videre baseres på de fire faglige prinsippene om biologiske bånd, mildeste effektive inngrep, barnets medvirkning og om utviklingsstøttende tilknytning (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 28).

3.5 Det biologiske prinsipp

Det biologiske prinsipp legger vekt på at barn i utgangspunktet skal vokse opp hos sine biologiske foreldre, og at dette i seg selv representerer en stor egenverdi (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 29). Familien regnes som den mest grunnleggende institusjonen i samfunnet, og i store deler av verden anses den mest grunnleggende enheten å være kjernefamilien (Schiefløe, 2011, s. 456). Den klassiske kjernefamilien består av mor, far og deres felles barn. Fellesskapet som eksisterer i familiene er en viktig kilde for trygghet, kjærlighet, sosialisering og sosial tilhørighet (Schiefløe, 2011, s. 459). Familiemønstrene i dag er i stadig endring. Eksempelvis har vi familier bestående av enslige foreldre, familier hvor biologisk forelder har fått seg ny partner, familier preget av «mine, dine og våre barn», familier som adopterer, familier hvor foreldre er av samme kjønn, og så videre.

Det biologiske prinsipp står ikke eksplisitt nedfelt i barnevernloven, men kommer fram gjennom bestemmelsene om at inngripen fra barnevernet i første rekke skal skje i hjemmet uten å skille barnet fra foreldrene, og at barn og foreldre har rett på samvær etter en plassering. I Barnekonvensjonens (2003) artikkel 9 kommer det biologiske aspektet fram ved at «Partene skal sikre at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje, unntatt når kompetente myndigheter ... beslutter at slik atskillelse er nødvendig av hensyn til barnets beste.» Det blir også lagt vekt på at om et barn faktisk er plassert, så har det rett til å opprettholde personlig forbindelse og direkte kontakt med foreldrene sine, så lenge det ikke strider mot barnets beste. Prinsippet har lenge vært sentralt og tungtveiende for barneverntjenestenes arbeid, og det har de siste årene blitt reist spørsmål og diskusjon om det legges for mye vekt på biologiske bånd. Problematiseringen handler om at prinsippet kan virke å beskytte foreldrenes rettigheter, og dermed la barn være for lenge i ugunstige omsorgsforhold.

3.6 Mildeste effektive inngreps prinsipp

Det mildeste effektive inngreps prinsipp handler om at «... barnevernet ikke skal sette inn mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig, i familier som trenger hjelp.» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 30). Barnevernet har på vegne av samfunnet stor makt til å involvere seg og gripe inn i privatlivets fred, og prinsippet om mildeste effektive inngrep er nødvendig for å forhindre at barnevernet ikke setter inn for omfattende tiltak enn det som er nødvendig for å ivareta barnets beste. Prinsippet om mildeste effektive inngrep står heller ikke eksplisitt nevnt i barnevernloven, men kommer til uttrykk i for eksempel § 4-4, 6. ledd og i § 4-12, 2. ledd henholdsvis ved at «... dersom behovene ikke kan løses ved andre hjelpetiltak, kan barneverntjenesten også formidle plass i fosterhjem, institusjon eller omsorgssenter for mindreårige.» og «Et slikt vedtak kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak ...».

3.7 Prinsippet om barnets medvirkning

Barnets rett til å medvirke i saker som angår dem selv står nedfelt i barnevernlovens § 1-6 ved at «Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven.» Videre står det i loven at det skal legges til rette for at barnet får tilstrekkelig og tilpasset informasjon og det skal gis rom for at barnet fritt skal få uttrykke egne meninger. Barnets synspunkt skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Også i Barnekonvensjonens (2003) artikkel 12 fremheves barnets rett til å si meningen sin angående saker som vedrører dem selv, og at barnets synspunkt skal tas på alvor. Hensikten med prinsippet om barnets medvirkning er å styrke barnets perspektiv, posisjon og rettssikkerhet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 30).

3.8 Kontinuitet og stabilitet

I vurdering av hva som er det beste for barnet i vurdering om omsorgsovertakelse, er det viktig å ta stilling til spørsmålet om det er mest til skade å bryte familieband for å øke muligheten for stabil omsorg eller å la barnet leve i ustabil omsorg for å unngå å måtte bryte familieband (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 271). Nøkkelord i denne vurderingen er kontinuitet og stabilitet. Kontinuitet og stabilitet er inkludert i barnevernlovens § 4-1 om hensynet til barnets beste ved at det i vurderinger av tiltak skal «... legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.» Barnekonvensjonen (2003) viser også til viktigheten av kontinuitet i artikkel 20 ved at i en plassering «... skal det tas tilbørlig

hensyn til ønskeligheten av kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.»

Kontinuitet handler om sammenheng i ens livshistorie. Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 270) forklarer at vi får en slik sammenheng «... når vi er omgitt av de samme menneskene først gjennom oppveksten, senere ved å få beholde familie og venner gjennom store deler av livet.» Kontinuitet påvirker vår identitetsutvikling, men i ulik og individuell grad. Vi blir formet av både arv og miljø, og mange har behov for å vite og forstå hvordan oppvekst, steder og mennesker i barndommen har vært med på å utvikle oss. Kontinuitet har noe å si for hvordan vi fungerer (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 270).

En stabil omsorgssituasjon er en vesentlig faktor for et barns utvikling og oppvekst. Å ha stabilitet i omsorgen innebærer at «... de menneskene barn og unge har rundt seg, gir omsorg som er riktig og godt for det enkelte barnet, og på måter som gjør omsorgsgiverne forutsigbare og til å stole på.» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 271). At barnet skal oppleve trygghet er eksplisitt skrevet i barnevernloven § 1-1. Trygghet innebærer at barna opplever sine omsorgsgivere som pålitelige, stabile og forutsigbare på en generell basis. Dette innebærer blant annet stabile reaksjoner, stabil tilførsel av næring og stabile rammer (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 271).

Kontinuitet og stabilitet er aktuelt med tanke på diskusjonen om det biologiske prinsippets uttrykk i omsorgsovertakelser og samværsordninger som skal drøftes senere i oppgaven. Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 271) problematiserer det slik: «Hva er mest til skade: å bryte kontinuitetsbånd for å øke barnets muligheter for stabil omsorg, eller å la barn leve i ustabile omsorgsforhold for å slippe å bryte kontinuiteten?».

3.9 Tilknytningsteori

Et av barnevernets grunnprinsipper omhandler utviklingsstøttende tilknytning, og innebærer at barnets tilknytningskvalitet skal være en grunnleggende vurdering gjennomgående i barnevernets arbeid (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 29). Prinsippet om biologiske bånd har lenge stått sterkt i rekken av barnevernsprinsippene, men etter at Raundalenutvalget fremla sin utredning av prinsippet i NOU 2012: 5, ble det anbefalt at et nytt prinsipp om tilknytning skulle innføres og ha forrang i forhold til det biologiske

prinsipp. Utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp handler om tilknytnings- og relasjonskvalitet mellom barn og dets omsorgsgivere. Prinsippet ble innført for å redusere tiden barnet lever i skadelige omsorgsmiljø, fordi det ble vurdert at prinsippet om biologiske bånd stod for sterkt i saker der samspillet, tilknytnings- og relasjonskvalitet er til skade for barnet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 30). Prinsippet baserer seg på forskning innenfor moderne utviklings- og tilknytningspsykologi som viser at dårlig tilknytningskvalitet kan føre til skader på barnets utvikling på flere plan (NOU 2012: 5, s. 80-81). Tilknytningsteori er en sentral del av utviklingspsykologien og tar sikte på å beskrive og forklare dynamikken bak etablering og utvikling av følelsesmessige bånd mellom mennesker – spesielt mellom barn og omsorgsgivere (Tetzchner, 2012, s. 541). Tilknytning er en livslang prosess, og de erfaringene vi gjør som små barn vil kunne prege forholdet vårt til andre mennesker, trygghet og emosjonsregulering senere i livet.

John Bowlby er en foregangsmann innen tilknytningsteori og er kjent for teorien om at hvilken tilknytning en har til sin omsorgsgiver i spedbarnsalder, vil ha betydning for psykologisk og emosjonell utvikling. Bowlby (1982, s. 668) definerte tilknytningsatferd som *enhver form for atferd som resulterer i at en får eller opprettholder nærhet til en person som anses som bedre rustet til å håndtere verden*. Tilknytningen reguleres av forholdet mellom barnets instinktive trang til å undersøke og utforske på den ene siden, og behovet for trygghet og beskyttelse på den andre siden (NOU 2012: 5, s. 21). Når vi mennesker blir født, er vi øyeblikkelig avhengig av nærhet og trygghet, og tilknytningsatferds hensikt er å søke nettopp det. Vi skiller mellom to former for tilknytningsatferd; signalatferd og tilnærmingsatferd. Signalatferd er kroppsholdninger som får andre til å nærme seg oss, eksempelvis ansiktsuttrykk, gråt, smil eller kroppsholdninger. Tilnærmingsatferd er bevegelser som fører barnet nærmere omsorgspersonen, for eksempel rulling og krabbing (Tetzchner, 2012, s. 541). På et evolusjonsmessig nivå bidrar tilknytningsatferd til barnets sjanse for overlevelse. På et psykologisk nivå bidrar tilknytningsatferd til å sikre barnets vekst og utvikling gjennom positiv interaksjon i nære relasjoner.

Bowlby (1982) hevder at tilknytningsatferd er selektiv i den forstand at det er spesifikke personer som utløser et barns tilknytningsatferd på en måte og i en grad som andre personer ikke gjør. Det er særlig når barn er utsatt ved å eksempelvis være syke eller nedstemt at tilknytningsatferd blir aktivert. Atferden skaper trygghet og tilfredsstillelse for barnet fordi

den oppnår nærhet til tilknytningspersonen. Videre hevder Bowlby (1982) at tilknytningsatferd på samme måte skaper angst og uro når barnet er adskilt fra sine tilknytningspersoner. Hvem som er et barns tilknytningspersoner er ikke tilfeldig. I starten av et barns liv er det som regel mor som er mest med barnet på grunn av amming. Dermed blir mor en naturlig tilknytningsperson for barnet. En vanlig misoppfatning har vært at barnets relasjon til mor danner grunnlag for alle senere relasjoner barnet vil ha til andre mennesker (Tetzchner, 2012, s. 54). Tilknytningsforskning viste allerede på 60-tallet at barn kan ha flere tilknytningspersoner som for eksempel andre slektninger, en annen voksen og andre barn (Schaffer & Emerson, 1964, s. 30). Det skal likevel nevnes at selv om et barn kan ha flere tilknytningspersoner, så vil tilknytningspersonene oftest være rangert i et hierarki etter tilknytningsgrad – hvor barnets mor oftest er den mest foretrukne (Schaffer & Emerson, 1964, s. 32).

Bowlby hadde stort fokus på den kognitive utviklingen innen tilknytningsteori, og brukte begrepet *indre arbeidsmodeller*. Indre arbeidsmodeller er et slags mentalt kart som inneholder erfaringer og informasjon som dannes i de første tilknytningsforløpene (Tetzchner, 2012, s. 554). Arbeidsmodellene blir formet av barnets erfaringer av relasjon og tilknytning gjennomløpende, og vil kunne formes og påvirkes etter hvert som barnet vokser til. Barnets indre arbeidsmodell inneholder informasjon om i hvilken grad barnets omsorgspersoner er til å stole på og om hvorvidt de er en sikker base. Tetzchner (2012, s. 555) forklarer hvordan indre arbeidsmodeller er fundamentet til barns forventninger til andre og seg selv, og gir føringer for hvordan en går nye mennesker i møte.

3.10 Omsorgsovertakelse

Som oppgaven har vært inne på, er den grunnleggende tanken om barns oppvekst at det beste er å bo hos og vokse opp med biologiske foreldre. Når barn ikke kan bo hjemme, må barnevernet gripe inn. Det finnes forskjellige typer plasseringer av barn utenfor hjemmet, og oppgaven skal som sagt avgrense seg til omsorgsovertakelse etter § 4-12 i barnevernloven. Paragrafen gir føringer for at et vedtak om omsorgsovertakelse kan treffes

- a) dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling,

- b) dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring,
- c) dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, eller
- d) dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet.

Videre kommer det fram en uttrykkelig vektlegging på at et vedtak om omsorgsovertakelse kun kan treffes dersom det er nødvendig i den gitte situasjonen, og at vedtak ikke kan treffes dersom det med andre tiltak som hjelpetiltak kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet (barnevernloven, § 4-12). Her kommer det biologiske prinsipp og minste effektive inngreps prinsipp fram ved at det først skal forsøkes å avhjelpe problemer i hjemmet og at hjelpetiltak skal utprøves før omsorgsovertakelse blir tema for vurdering. Det er barneverntjenesten som fremmer sak om omsorgsovertakelse, men det er fylkesnemnda som tar den endelige beslutningen.

Som en kan se i barnevernloven § 4-12 er det ulike situasjonsforhold som gir grunnlag for omsorgsovertakelse. Omfang og årsaker kan variere, og en av hovedårsakene for at det fremmes sak om omsorgsovertakelse er fordi det vurderes at foreldrene ikke gir god nok omsorg og beskyttelse slik at barnets liv, helse og utvikling står i fare (NOU 2012: 5, s. 67). Som nevnt innledningsvis i punkt 1.4 var det i 2017 totalt 55 697 barn med tiltak hos barnevernet, hvorav 10 169 av disse var omsorgstiltak (SSB, 2017). Etter en omsorgsovertakelse kan barnet bli plassert i fosterhjem eller på institusjon. Uansett hva som er årsaken for at det vurderes at barnet ikke kan bo hjemme, og hvor det skal plasseres, skal hva som er det beste for barnet være det fundamentale hensynet (barnevernloven, § 4-1).

Omsorgsovertakelser er i utgangspunktet midlertidige i den forstand at den ideelle tanken som regel er at barnet tilbakeføres til biologisk familie dersom det vurderes at foreldrene har bedret sin omsorgsevne (NOU 2012: 5, s. 114). Dersom det er overveiende sannsynlig at foreldrene kan gi en forsvarlig omsorg, blir omsorgsovertakelsen opphevet av Fylkesnemnda (barnevernloven, § 4-21). Det er flere faktorer som påvirker vurdering av tilbakeføring, deriblant hvilken type omsorgssvikt barnet har vært utsatt for og i hvilken grad (Stang & Baugerud, 2018, s. 18). Også barnets alder, utvikling, tilknytning og foreldrenes eventuelle

endring vil spille en viktig rolle i tilbakeføringsspørsmålet. Haugli og Havik (2010, s. 91-95) deler plassering av barn inn i tre grupper: kortvarige, uavklarte og oppvekstplasseringer, hvor størst andel er uavklarte. I oppvekstplasseringer er det forventet at barnet skal ha resten av hele oppveksten sin i fosterhjemmet (Bunkholdt, 2017, s. 213). Årsaker til kortvarige plasseringer kan for eksempel være at en akutt krise har oppstått i familien, og som de videre trenger hjelp til å håndtere, eller større samspillutfordringer hvor familien trenger hyppig og tett veiledning (Stang & Baugerud, 2018, s. 18).

3.11 Samvær

Etter at det er besluttet at barnevernet skal overta omsorgen for et barn, er det neste å ta stilling til samvær. Barn og foreldre har som en hovedregel rett til samvær med hverandre etter en omsorgsovertakelse (barnevernloven, § 4-19). Denne samværsretten bunner blant annet i prinsippet om biologiske bånd ved at det ses på som verdifullt at barn og foreldre får opprettholde en relasjon selv etter en plassering. Samværsretten skal forstås i sammenheng med Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens (EMD) artikkel 8 om at enhver har rett til å få respekt for sitt privat- og familieliv, og i Barnekonvensjonens (2003) artikkel 9 om at barn som er adskilt fra sine foreldre har rett til å opprettholde kontakt med mindre det strider mot barnets beste. I norske fosterhjems plasseringer er det svært vanlig at barn og foreldre opprettholder kontakt etter omsorgsovertakelse ved samvær, men hvor stor denne kontakten er varierer (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 311). I en kartleggingsstudie ble det funnet at hele 89% av plasserte barn i Norge har samvær, hvor de fleste har samvær med enten mor og far separert eller alene med mor (Havik, 2007). Her må det påpekes at studien er over ti år gammel, og det kan derfor være annerledes i dag.

Det er fylkesnemnda som fastsetter samværsordninger. I fylkesnemnda fastsettes det et minimumssamvær som barneverntjenesten kan velge å utvide, mens en innskrenking kun kan bli gjort av fylkesnemnda (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 311). I vurderingen av samværsfastsetting skal det først vurderes om det i det hele tatt skal være kontakt mellom barn og biologiske foreldre, og i så fall hvilken grad denne kontakten skal være. Avgjørelser om samvær er komplekse, og det er mange ulike forhold som skal vurderes hver for seg og opp mot hverandre. Blant annet forhold ved barnet, forhold ved biologiske foreldre, og forhold ved fosterhjemmet som barnet er plassert i. Grunnlaget for avgjørelser om samvær bunner i samfunnsmessige verdier, lovbestemmelser og barnevernfaglig kunnskap (Haugli &

Havik, 2010, s. 17-18). Samvær skal også ses ut fra hensynet til hva som er barnets beste som det mest tungtveiende prinsippet (barnevernloven, § 4-1). I denne sammenhengen vil det innebære at samværsordningen skal sørge for at samvær og kontakt med biologiske foreldre gir barnets utviklingsstøtte og dekker behov for tilknytning, kontinuitet og stabilitet (Bunkholdt, 2017, s. 219). Barn har rett til medvirkning i alle forhold som vedrører dem, og barnets synspunkt skal vektlegges i samsvar med dets alder og modenhet (barnevernloven, § 1-6).

Det finnes ulike typer samvær og ulike formål med kontakten. Samværs møter hvor barn og biologiske foreldre møtes er den klassiske formen for samvær og kontakt, men det kan også foregå kontakt gjennom bruk av brev, telefon og over internett ved bruk av Facebook og Skype. Bunkholdt (2017, s. 237) kaller de to sistnevnte for *elektronisk samvær*. Det kan også pålegges tilsyn som en kontroll dersom forhold taler for det. Tilsyn kan være nødvendig i samvær for eksempel dersom det foreligger fare for at foreldrene skal ta med seg barnet, fare for nye overgrep eller at foreldrene har atferd under samværene som kan skremme eller true barnet (Bunkholdt, 2017, s. 229).

Formål med samvær etter omsorgsovertakelse er mange, og vil variere av flere forhold – blant annet hva som er årsaken til plasseringen, plasseringens varighet, og barnets alder. Som sagt ses det på som verdifullt at barn og foreldre får opprettholde en relasjon etter omsorgsovertakelse, og en gjennomgående tanke er at samvær er en av faktorene for en vellykket tilbakeføring (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 316). I kortvarige plasseringer kan formålet med samvær være å opprettholde tilknytning til foreldrene mens det eksempelvis jobbes med å styrke foreldrenes omsorgskompetanse i påvente av tilbakeføring (Stang & Baugerud, 2018, s. 18). Når det gjelder uavklarte plasseringer og oppvekstplasseringer, vil formål med samværet blant annet være å hjelpe barnet med å fortsette opplevelse av kontinuitet i livet, og for å vite at foreldrene fortsatt er glad i det og ikke har glemt det. Samvær kan også hjelpe barnet med å forstå hvorfor han eller hun ikke kan bo hjemme hos sin opprinnelige familie (Stang & Baugerud, 2018, s. 18). Mange omsorgsplasserte barn bekymrer seg for hvordan det går med den biologiske familien sin, og samvær kan avhjelpe slik bekymring ved at barnet får se hvordan det går med dem (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 316).

Samvær i seg selv er ikke automatisk gevinstgivende – om formålet treffes avhenger av om samværsordningen er god og fungerer. Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 316) påpeker hvordan en god samværsordning kan stabilisere en fosterhjems plassering, mens en dårlig ordning kan destabilisere den. Her må det vurderes hvilket behov barnet og foreldrene har i samværene. Selv om det i oppgaven er fokus på barnets behov, må det også komme fram at de biologiske foreldrene har utbytte fra og behov for samvær.

4. Drøfting

Jeg valgte å bruke god plass i oppgaven til kapittel 3 om teori og forskning på feltet fordi jeg mener det er nødvendig å ha innsikt i teorien for å belyse oppgavens problemstilling og for å forstå drøftingen. Med teori og forskning på feltet i bakhånd, skal det nå ses hen til noen av måtene jeg mener det biologiske prinsipp utfordrer prinsippet om barnets beste. Jeg ønsker å igjen fremheve at det ikke stilles spørsmål til det biologiske prinsipp eksistens. Jeg anerkjenner prinsippet som en viktig bærer av verdier vi ikke må forsømme. Det stilles imidlertid spørsmål til prinsippet vektlegging, og drøftingen skal se nærmere på hvordan biologisk prinsipp kan utfordre barnets beste i saker om omsorgsovertakelser og samvær. Til slutt skal drøftingen se nærmere på et argument som ofte blir brukt for hvorfor biologisk prinsipp skal vektlegges – barnets identitetsfølelse og kjennskap til opphav, samt et blikk på biologisk prinsipp som begrep.

4.1 Det biologiske prinsipp uttrykk i saker om omsorgsovertakelse

Det er ikke en fastsatt terskel for når det beste for barnet er å fremme vedtak om omsorgsovertakelse ettersom hvert barn og hver omsorgssituasjon er unik og må behandles deretter. Dette er vurderinger som barnevernet står ovenfor, og er noen av de vanskeligste og mest krevende oppgavene i barneverntjenesten (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 238). Tiltak i barneverntjenestens virksomhet er i utgangspunktet midlertidige. Dette gjelder til en viss grad også for omsorgsovertakelser og plasseringer. Så snart forholdene ligger til rette for det, skal barnet flytte tilbake til sine biologiske foreldre (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 319). Det er imidlertid strenge krav for en eventuell tilbakeføring, og i barnevernloven § 4-21 kommer det fram at en opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse kun kan skje dersom det er overveiende sannsynlig at de biologiske foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg. Videre kommer det fram at en tilbakeføring ikke skal skje dersom barnet har fått en slik tilknytning

til mennesker og miljø der det er, at det vurderes å kunne føre til alvorlige problemer for barnet dersom barnet igjen blir flyttet.

At omsorgsovertakelser i utgangspunktet er tiltenkt å være midlertidige, anser jeg som en måte for at det biologiske prinsipp kan komme til uttrykk i barnevernets avgjørelser. Verdien og tanken om at et barn skal vokse opp hos sin biologiske familie kommer fram ved at det etter en omsorgsovertakelse ofte vil jobbes for en tilbakeføring. Det finnes som nevnt i punkt 3.10 forskjellige årsaker til en omsorgsovertakelse, og noen ganger er foreldre i behov av veiledning og støtte for å bli klar for å ha omsorg for og ta vare på barnet sitt. Barnets viten om at fosterhjems plasseringen kan være midlertidig kan være problematisk, og drøftingen skal videre se på hvordan dette kan være en måte hvor det biologiske prinsipp utfordrer prinsippet om barnets beste. Det er flere faktorer som utfordrer hensynet til barnets beste, og jeg vil se på hvordan midlertidighetstanken kan skape uforutsigbarhet og ustabilitet, og skape vansker for barnet å slå seg til ro i fosterfamilien og skape nye tilknytningsrelasjoner.

Slik som også Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 278) peker på kunne man tidligere se hvordan det biologiske prinsipp stod sterkt ved at biologiske foreldre hvert år kunne reise ny sak om tilbakeføring. Dette kunne skape usikkerhet og uforutsigbarhet for barna som var plassert, men også for fosterfamilien. Før en omsorgsovertakelse har barn ofte vært utsatt for omsorgssvikt preget av ustabilitet og uforutsigbarhet, og det er derfor ekstra viktig å fremme stabilitet for nettopp denne gruppen. Utvalget i NOU 2012: 5 ser også på ankemulighetene som problematisk, og kom med en anbefaling om å begrense mulighetene for å søke om tilbakeføring, og begrunner dette blant annet med at «Gjentatte overprøvinger av spørsmålet om omsorgsovertakelse kan være en belastning for enkelte barn.» (s. 122). Videre legger utvalget til grunn at det ikke går i tråd med hensynet til barnets beste at det gjentakende oppstår ugrunnede tilbakeføringskrav fordi det skaper usikkerhet.

Det står nå i § 4-21 (barnevernloven) at det kun kan reises sak om tilbakeføring dersom det kan dokumenteres at det har skjedd vesentlige endringer. På den andre siden ønsker jeg å påpeke at det er viktig å være bevisst på at en tilsideskyving av biologisk prinsipp også kan være problematisk. I menneskerettighetskonvensjonens (EMD) artikkel 8 står det om hvordan enhver har rett til å få respekt for sitt privat- og familieliv. En begrensning av ankemuligheten for omsorgsovertakelse berører foreldres rettssikkerhet og verdien om rett til privat familieliv. Selv om hensynet til hva som er barnets beste trumfer, må ikke foreldres synspunkt og ståsted

forsømmes og ikke tas på alvor. En annen måte midlertidigheten kan utfordre barnets beste på er at barnet ikke knytter viktige tilknytningsrelasjoner til fosterfamilien fordi barnet tenker at «det er bare midlertidig uansett, så hva er poenget?»

Sett fra en annen innfallsvinkel, kan det at biologiske foreldre har mulighet til å søke om tilbakeføring etter omsorgsovertakelse være en god ting for barnet som er plassert. At mor og far kontinuerlig benytter seg av mulighetene for å få barnet sitt tilbake, trenger ikke kun å ses på som en belastning. For barna kan det også være en god ting i å se at foreldrene kjemper for å få tilbake omsorgen, og at de tydelig bryr seg om en. I kombinasjon av å fremme stabil omsorg i fosterhjemmet og arbeide for å bedre barnets indre arbeidsmodell, kan et godt supplement være å se at en er verdt å kjempe for og vite at de bryr seg. Dette kan være med på å motarbeide en forestilling om at en ikke er verdt å bli elsket og å bryr seg om – noe som videre er utviklingsstøttende og går i tråd med det utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp.

4.2 Det biologiske prinsippets uttrykk i saker om samvær

Som nevnt i punkt 3.11 har barn og foreldre rett til samvær med hverandre etter en plassering (barnevernloven, § 4-19), og hele 89% av plasserte barn i Norge har samvær etter en omsorgsovertakelse (Havik, 2007). At samvær nærmest alltid er fastsatt etter omsorgsovertakelse kan ses som en måte hvor biologisk prinsipp kommer til uttrykk på. På den ene siden ser jeg gevinstene med fungerende samvær; en av faktorene for vellykket tilbakeføring, opprettholdelse av kontinuitet og viktige relasjoner, forståelse for plasseringen, svekket skyldfølelse og bearbeidelse av sorg, slik også Haugli og Havik (2010) påpeker. På den andre siden vil jeg imidlertid stille spørsmål angående samværets tilsynelatende selvfølgelighet og det biologiske prinsippetets vektlegging. Her vil fokuset være på hvordan det biologiske prinsipp kan utfordre barnets beste med tanke på barnets behov for stabilitet og tilknytning til nye omsorgsgivere. Det biologiske prinsipp kan komme til uttrykk i samvær blant annet gjennom fastsettingen av samværshyppighet. Høy hyppighet av samvær betyr at barnet møter biologiske foreldre relativt ofte, noe som tyder på en stor vektlegging av prinsippet om biologiske bånd. Er dette utfordrende for barnets beste, og i så fall på hvilken måte?

Samværsforskning viser tvetydige resultater. Litteraturstudien gjort av Boyle (2015) ga varierende resultater – både at samvær kan hjelpe barn å danne trygge tilknytningsrelasjoner til fosterforeldrene og at samvær kunne forverre tilknytningen. Kenricks (2009) undersøkelse ga resultater som viste en sammenheng mellom høy hyppighet av samvær og engstelighet. Årsaksforklaringen rettet seg mot at høy hyppighet av samvær betyr høy hyppighet av separasjon fra fosterforeldre, og i tillegg at barna ikke fikk den tiden de trengte til å hente seg inn igjen etter et samvær (Kenrick, 2009, s. 10). På denne måten kan det være vanskelig for barna å knytte viktige tilknytningsrelasjoner til fosterforeldrene, som videre er problematisk for barnas utvikling.

For så små barn som Kenrick viser til i undersøkelsen, er det relativt få som blir plassert utenfor hjemmet. Av de 10 169 barna som i 2017 hadde omsorgstiltak fra barnevernet, var det kun 424 barn i alderen 0 til 2 år (SSB, 2018). De barna i aldersgruppen 0 til 2 år som blir plassert, har ofte foreldre som har alvorlige problemer som hindrer dem i å gi tilstrekkelig og god omsorg (Haugli & Havik, 2010, s. 102-103). For små barn som er i kortvarige plasseringer kan formålet med samvær være å opprettholde kontakt med og viktige tilknytningsrelasjoner til biologiske foreldre, som videre vil være en faktor for vellykket tilbakeføring (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 316). For små barn i omsorgsplasseringer forklarer Haugli og Havik (2010, s. 103) at samværets primære hensikt ikke skal være å opprettholde eller utvikle tilknytningsrelasjon, men bør heller ha som formål å hjelpe barnet til å vite hvem foreldrene er og kjenne til sine biologiske røtter. Samtidig som formålet anerkjennes og forstås, tillater jeg meg selv å likevel stille spørsmålstegn ved om at barn i spedbarnsalder og litt over har behov for å kjenne til sine røtter i en så ung alder. Har de i det hele tatt mulighet til å forstå konseptet med biologiske foreldre kontra fosterforeldre? Når barnet vokser og har evnen til å forstå mer, så vil det kanskje være mer aktuelt å vise til barnas biologiske opphav. På den andre siden ser jeg at det kan være problematisk å «plutselig» introdusere et barn som har blitt litt eldre til tilsynelatende fremmede mennesker og fortelle at dette er dets biologiske opphav, og nærmest forvente at barnet skal vise interesse, forstå og åpne seg for å få kjennskap.

Barn som har blitt plassert etter omsorgsovertakelse har ofte erfart manglende stabilitet og forutsigbarhet, og en av målsetningene med fosterhjemsplassing er å gi nettopp dette. Dårlig fungerende samvær kan forstyrre formålet med plasseringen ved at barnet har behov for stabil omsorg og muligheter for tilknytning til nye omsorgsgivere. Dette kan skje dersom barnets og

de biologiske foreldrenes interesser kommer i konflikt; de biologiske foreldrene vil ofte ha mest mulig samvær med barnets sitt, mens barnet både trenger kontakt med biologiske foreldre samtidig som det trenger tid og mulighet til å knytte tilknytningsrelasjoner med sine nye omsorgsgivere (NOU 2012: 5, s. 108). En ivaretagelse av det biologiske prinsipp i dette tilfellet kan føre til at en fastsetter samværsordninger som vektlegger foreldrenes interesser mer enn barnets – noe både utvalget i NOU 2012: 5 og Kenricks (2009) påpeker. Motsatt ser jeg at en kan komme til å tilsidesette det biologiske prinsipp og nedtone samvær slik at barnet får fokusert på å etablere nye tilknytningsrelasjoner. Å forsømme det biologiske prinsipp er heller ikke uproblematisk da man kan miste de verdifulle aspektene som samvær fører med seg – deriblant kontinuitet, følelse av sammenheng i livet og kjennskap til biologisk opphav.

En annen måte jeg ser det biologiske prinsipp kommer til uttrykk innenfor samvær er gjennom klageadgangen de biologiske foreldrene har for samværsordningen. Som nevnt ønsker biologiske foreldre ofte å ha mest mulig samvær med barna sine. Samværsavtalen kan jevnlig tas opp til vurdering og endres ved behov, og det er mulighet for å ta opp samværsordningen til revurdering etter det har gått tolv måneder siden siste vurdering. Denne muligheten benytter de biologiske foreldrene seg ofte av, som vil bety at fosterbarna årlig må ta stilling til ordningen og belage seg på at det kan skje endringer. Bunkholdt (2017, s. 211) forklarer hvordan dette kan skape uro hos både fosterbarn og fosterforeldre, og at denne usikkerhet kan føre til at barnet får det vanskeligere for å slå seg til ro og knytte nye viktige tilknytningsrelasjoner. Utvalget i NOU 2012: 5 (s. 109) legger fram lignende påstander, og peker på at barna kan oppleve uro og usikkerhet i denne sammenhengen ved at det stadig kan oppstå saker som har til hensikt å endre forholdene i barnets nye omsorgssituasjon. Utvalget foreslo derfor at ny behandling av samværsordning ikke kan reises mer enn en gang, med mindre det har skjedd endringer som tilsier at det derfor er aktuelt å revurdere.

På den andre siden ønsker jeg å påpeke at biologiske foreldres klageadgang til samværsavtalen kan være en god ting; for barna kan det gi en opplevelse av at de biologiske foreldrene fortsatt bryr seg og kjemper for å kunne ha kontakt. Lignende så vi i punkt 4.1 at det for barnet kan være godt å vite at foreldrene kjemper om å få det tilbake. I likhet med å se at biologiske foreldre kjemper med å få tilbake omsorgen for sitt barn, kan det å se at de kjemper for mest mulig samvær være med på å motarbeide en forestilling om at en ikke er verdt å bli elsket og å bry seg om – noe som kan ha en utviklingsstøttende funksjon. Jeg

tenker at det er en god ting å se foreldrenes oppriktige interesse i å være med og bli kjent med barnet sitt, og at de søker å få mest mulig tid sammen. Et annet viktig poeng med muligheten for å evaluere og forandre på samværsordningen er at det for alle parter kan oppstå misnøye. Samværsordningens virkning må vurderes i forhold til den satte målsetningen og om den fungerer på en utviklingsstøttende måte. Det er spesielt viktig å gjøre hyppige vurderinger i den første tiden etter en plassering. I tillegg vil jeg fremheve barnets rett til medvirkning (barnevernloven, § 1-6) som oppgaven viste i punkt 3.7. Alle barn som er i stand til å gjøre seg egne meninger, skal få medvirke i alle forhold som vedrører dem – følgelig også i saker om samvær.

4.3 Biologisk prinsipp som begrep og identitet som argument

Et av de sentrale argumentene for å opprettholde kontakt og relasjon med biologiske foreldre etter en omsorgsovertakelse er at det er viktig for barnets utvikling og følelse av identitet. Det er mange som deler oppfatningen av at det er nødvendig for et barns utvikling av identitet å kjenne til sitt biologiske opphav, og ord som at det er av eksistensiell karakter er brukt. For ungdom og voksne kan det være betydningsfullt å se likhet mellom seg selv og sine foreldre. Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 69) peker også på interessen for å finne fysiologiske og personlighetsmessige likhetstrekk mellom seg selv og sitt biologiske avkom, og avkommets interesse av det samme. Å se likhet mellom seg selv og foreldrene sine er noe jeg ser som en gjennomgående verdi i samfunnet, både nasjonalt og internasjonalt. For nybakte foreldre vil det være et kompliment å få høre at barnet har likhetstrekk med en selv, og videre vil de kunne føle stolthet av dette.

Mange foster- og adoptivbarn som har blitt voksne etterspør den biologiske delen av livet sitt, og ønsker å samle inn informasjon og dokumenter som kan fortelle dem noe om deres biologiske foreldre og hvor de kommer fra. Dette er en gjennomgående tanke som jeg tror de fleste vil kunne forstå, men samtidig vil jeg stille spørsmål om dette gjelder i så stor grad som en tror. Oppgaven så i punkt 3.8 på viktigheten av å ha kontinuitet i livet sitt – å ha en sammenhengende livshistorie. Jeg ønsker å kort rette et fokus på de barna som blir adoptert fra andre land og som mangler dokumenter som forteller hvem foreldrene er. For noen kan dette oppleves som problematisk og som et hull i kontinuiteten, noe vi kan se i TV-programmer som hjelper mennesker som ble adoptert til å finne tilbake til sine biologiske røtter.

Selv om mange mennesker som har vært foster- og adoptivbarn etterspør den biologiske delen av livet sitt, er det ikke alle som viser interesse for det. Når det argumenteres for at det er verdifullt å kjenne til sitt biologiske opphav, så ønsker jeg å nevne at de barna som har vært fosterbarn fra spedbarnsalder av og som har blitt adoptert fra utlandet uten fullstendig informasjon om sine foreldre muligens kan føle på et press. Presset kan handle om at de føler det er forventet fra samfunnet at de skal ønske å grave etter informasjon om sitt biologiske opphav, og at dette er nødvendig for å ha en fullstendig livshistorie og utvikling av identitet. Dersom barnet har levd med foster- eller adoptivforeldre tilnærmet hele sitt liv, er det ikke sikkert de føler på et behov for å finne ut hvem de biologiske foreldrene er. For dem kan det kanskje føles som unødvendig å lete etter kjennskap til personer de ikke har noe med å gjøre eller kommer til å ha noe med å gjøre.

Som oppgaven har vist er det biologiske prinsippet fremtredende på ulike områder, og kommer tydelig fram som en generelt anerkjent samfunnsverdi. Igjen vil jeg ta opp tråden om når barnet aldri har levd og bodd sammen med sine biologiske foreldre, men ble adoptert rett etter fødsel og dermed hatt adoptivforeldre som omsorgsgivere siden første stund. Som oppgaven la fram i punkt 3.5 legger prinsippet om biologiske bånd vekt på at barn i utgangspunktet skal vokse opp hos sine biologiske foreldre, og at dette i seg selv representerer en stor egenverdi (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 29). Hva når det blir vurdert omsorgsovertakelse for et barn som ble adoptert rett etter fødsel? Skal terskelen for omsorgsovertakelse være lavere for et adoptivbarn enn et biologisk barn? Jeg tenker at det ganske åpenbart ikke er slik det er eller bør være, og viser til tilknytningsteori og prinsippet om utviklingsstøttende tilknytning. Å bryte bånd til omsorgsgivere vil utfordre barnets beste og behov for kontinuitet, uavhengig om barnet har vokst opp med adoptivfamilie eller biologisk familie.

I sin artikkel om det biologiske prinsipp er på vei ut av barnevernet tar Bunkholdt (2013, s. 57) opp tematikken rundt biologi og identitet, og legger fram at hun selv utførte litteratursøk om det biologiske prinsipp. Her påpeker Bunkholdt at hun etter gjennomgang av grunnleggende lærebøker om utviklingspsykologi ikke kunne finne kobling mellom barns utvikling av identitet og biologisk tilhørighet (2013, s. 57-58). Poenget med at biologisk prinsipp som begrep blir tatt opp i drøftingen er ikke for å stille spørsmål ved om det skal være forskjellsbehandling i systemet mellom barn-biologisk foreldre og barn-adoptivforeldre.

Moderne relasjonsteori og tilknytningsforskning viser at det ikke er noe grunnlag for å tillegge den ene typen relasjon større vekt enn den andre. Poenget er derimot å stille spørsmål til bruket av biologi som begrep. Verken Barnekonvensjonen eller Menneskerettighetskonvensjonen vektlegger eller tar ordet biologi særlig i bruk, og begge konvensjonene er tungtveiende og inkorporert i norsk lov.

5. Oppsummering

I oppgaven har jeg sett på verdikampen i vektleggingen av biologisk prinsipp i barnevernet, og hvordan det biologiske prinsipp kan utfordre prinsippet om barnets beste. Drøftingen har trukket fram både gevinster og tap av å støtte seg til biologisk prinsipp i omsorgsovertakelse- og samværssaker, og dette har blitt støttet opp med teori og forskning fra feltet. Som resultat har jeg blant annet pekt på midlertidigheten i omsorgsovertakelser som utfordrende for barnets beste. Midlertidigheten er utfordrende fordi det kan forstyrre barnets mulighet til å slå seg til ro i fosterfamilien, opplevelse av stabilitet og mulighet for å danne viktige tilknytningsrelasjoner. I samværssaker kan det biologiske prinsipp være utfordrende ved at samvær har en tilsynelatende selvfølgelighet, og ved de biologiske foreldrenes klageadgang til samværsordningen.

Vurderingen av hva som er barnets beste og hvor mye det biologiske prinsippet skal vektlegges, er en vanskelig vurdering hvor mange faktorer spiller inn. Hvert enkelt barn har ulike behov, og må vurderes deretter. Mange barn vil oppleve brudd på tilknytningsrelasjoner av ulike grunner, og som oppgaven har vært inne på kommer ikke det uten kostnader. Det er vanskelig å føre mål og ambisjoner sammen opp mot realitetene i samfunnet – familiestrukturer er stadig i utvikling, og dette er samfunnet nødt til å kunne håndtere. Samfunnet må kunne møte barna på en måte som i størst mulig grad sikrer deres behov for kontinuitet, stabilitet og utviklingsstøttende tilknytning.

Referanser

Barnekonvensjonen (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991: Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.

Barneloven. (1981). Lov om barn og foreldre (LOV-1981-04-08-7). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>

Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/>

Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: retrospect and prospect*. American Journal of Orthopsychiatry, 52, 664-678.

Boyle, C. (2015). 'What is the impact of birth family contact on children in adoption and longterm foster care?' A systematic review. *Child & Family Social Work*, 22(S1), 22-33. <https://doi.org/10.1111/cfs.12236>

Bunkholdt, V. (2013). Det biologiske prinsipp: På vei ut av barnevernet? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 90(1), 52-62.

Bunkholdt, V. (2017). *Fosterhjemsarbeid : fra rekruttering til tilbakeføring*. (4. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. (6. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Den europeiske menneskerettighetsdomstol. (2010, 1. juni). Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. Hentet fra https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_NOR.pdf

FO (2015). Yrkesetisk grunnlagsdokument. Fellesorganisasjonen. Hentet fra

<https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1548957631/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

Grunnloven. (1814). Kongeriket Norges Grunnlov (LOV-1814-05-17). Hentet fra

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17?q=grunnlov>

Haugli, T. & Havik, T. (2010). *Samvær i barnevernsaker : psykologiske og juridiske vurderinger*. Oslo: Universitetsforlaget.

Havik, T. (2007). *Slik fosterforeldrene ser det : Resultat fra kartleggingsstudie i 2005 : 2* (Vol. 2). Bergen: Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet.

Høgskulen på Vestlandet (u.å.). Søk etter fagressursar. Hentet fra:

<http://www.hvl.no/bibliotek/sok-etter-fagressursar/?filters=Barnevernogsosialfag>

Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: innføring i metode for helse- og sosialfagene*. (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Kenrick, J. (2009). Concurrent planning: A Retrospective Study of the Continuities and Discontinuities of Care, and Their Impact on the Development of Infants and Young Children Placed for Adoption by the Coram Concurrent Planning Project. *Adoption & Fostering*, 33(4), 5-18. <https://doi.org/10.1177/030857590903300403>

NOU 2012: 5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-5/id671400/>

Schaffer, H. R. & Emerson, P. E. (1964). The Development of Social Attachment in Infancy. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 29(3), 1-77.

<http://dx.doi.org/10.2307/1165727>

Schiefloe, P. M. (2011). *Mennesker om samfunn : Innføring i sosiologisk forståelse*. (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Stang, E. G. & Baugerud, G. (2018). *Samvær etter omsorgsovertakelse : En barnevernfaglig og juridisk utredning*. (OsloMet rapport 2018:10). Hentet fra <https://skriftserien.hioa.no/index.php/skriftserien/article/view/612/133>

Statistisk sentralbyrå (2018, 29. juni). Barnevern. Hentet fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng>

Støren, I. (2013). *Bare søk! Praktisk veiledning i å gjennomføre litteraturstudie*. (2. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Tetzchner, S. V. (2012). *Utviklingspsykologi* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Vetlesen, A. J. (2012). Bedre beskyttelse av barns utvikling – Etske og filosofiske vurderinger av praksiser i barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, (01-02), 86-95.